

Aleg. 1090

Sprawozdanie

Komisji administracyjnej o wniosku posła Tracza i tow. tudzież o petycyach gmin Pysznica, Dębno, Stryszów, Zembrzyce, Sielesz, Szerzyny i t. d., kilkunastu gmin dekanatu nowotarskiego, członków czytelni w Rudzie różanieckiej i mieszkańców chrześcijańskich miasta Żydaczowa, w sprawie zamykania szynków w niedziele i święta.

Wysoki Sejmie!

Sprawa zamykania szynków w niedziele i święta nie po raz pierwszy staje na porządku dziennym czynności Sejmu. W roku 1905 postawili wniosek w tym kierunku idący posłowie ks. Wilczkiewicz i ks. Wesoliński i uzyskali dlań podpisy posłów należących do wszystkich stronnictw w Sejmie reprezentowanych; mimo to wniosek ten nie doczekał się załatwienia w Komisji. Podobne cele miał też na oku postawiony jeszcze w roku 1897 wniosek posła Potoczka i towarzyszy, domagający się zmniejszenia liczby karczem i lepszej kontroli nad kwalifikacjami moralnymi koncesyonaryuszy. Na wniosek referenta posła Władysława Wiktora Czaykowskiego, uchwalił Sejm dwie odnośne rezolucje.

Sprawa ta poruszona w obecnej sesji sejmowej przez wniosek posła Tracza tudzież petycje wyż wymienionych gmin, może być regulowaną przez państwo — w najobszerniejszem tego słowa znaczeniu — z trojakiego punktu widzenia a mianowicie: 1. z punktu widzenia ustawodawstwa ochronnego, w celu zapewnienia osobom zatrudnionym w przemyśle gospodnio-szynkarskim odpowiedniego spoczynku niedzielnego; 2. z punktu widzenia przepisów policyjnych, mających na celu strzeżenie spokoju i porządku szczególnie w godzinach nocnych i 3. z punktu widzenia społecznego, jako jeden ze środków w walce z alkoholizmem.

Odpozynek niedzielny w przemyśle gospodnio-szynkarskim (Gast- und Schank-gewerbe) unormowany jest w Austrii ustawą z dnia 16. stycznia 1895 względnie co do niektórych punktów ustawą z 18. lipca 1905 r., a to negatywnie. Wprawdzie art. I. i V. pierwszej cytowanej ustawy stanowią jako regułę dla przedsiębiorstw przemysłowych zupełny odpozynek niedzielny, lecz zarazem art. VI. alinea 1. tejże ustawy upoważnia Rząd do wydania postanowień wyjątkowych dla tych poszczególnych rodzajów przemysłu, które ze względu na swoją naturę nie dopuszczają przerwy w ruchu ani odłożenia pracy niedzielnej, i których funkcyonowanie w niedzielę jest wskazane, ze względu na codzienne lub specyalne niedzielne potrzeby ludności. Wydane na podstawie tego ustawowego upoważnienia rozporządzenie wykonawcze ministerstwa handlu z dnia 24. kwietnia 1895 r. zalicza pod l. 47. przemysł gospodnio-

szynkarski do kategorii tych, w których odpoczynek niedzielny nie istnieje, które zatem wolno jest wykonywać w niedziele bez żadnego ograniczenia. Pomija się tutaj zupełnie, jako nie mające w obecnej chwili znaczenia, przepisy odnoszące się do ochrony pracowników żeńskich i młodocianych, które się i na obchodzącą nas tu bliżej gałąź przemysłu rozciągają, jak niemniej zawarte w wyżej zacytowanym rozporządzeniu Ministerstwa przepisy, mające na celu zabezpieczenie pracownikom w przemyśle gospodnio-szynkarskim odpoczynku pozaniedzielnego.

Dalej już na tem miejscu należy skonstatować, że w myśl Art. VIII. patentu wprowadzającego ustawę przemysłową, wyszynki propinacyjne nie są przedsiębiorstwami przemysłowymi, nie podlegają ustawie przemysłowej jeno całemu kompleksowi ustaw i rozporządzeń propinacyjnych, wskutek tego niema też zastosowania do wyszynków propinacyjnych i ustawa o spoczynku niedzielnym, a odpoczynek ten odnoście do tychże nie istnieje.

Jeżeli ustawodawstwo ochronne austriackie pozostawia przemysł gospodnio-szynkarski całkiem na boku, to zato tem więcej zajmuje się nim ustawodawstwo nazywane powyżej policyjnym. Przedewszystkiem §. 54. ustawy przemysłowej al. 2. zalicza go do tych, które podlegają unormowaniu ze strony władz przemysłowych (w I. instancji starostw względnie magistratów miast o własnym statucie) tak co do pewnych kategorii tego przemysłu, jak i co do poszczególnych przedsiębiorstw; a §. 141. al. 7. dodaje, że w tych miejscowościach, gdzie istnieją państwowe władze policyjne, mają się władze przemysłowe z niemi porozumiewać, o ile wchodzi w grę względy na publiczne bezpieczeństwo, obyczajność i porządek, przepisy te sformułowane w sposób nadzwyczaj ogólnikowy i pozwalający na rozmaitą interpretację oddają w ręce władz przemysłowych władzę niemal dyskrecyjonalną. Odnoście do wyszynków propinacyjnych w naszym kraju, należy przypomnąć, że ustawa przemysłowa co do nich zastosowania mieć nie może. Specyalne, a wprost do szynków itp. zakładów odnoszące się postanowienia zawiera rozporządzenie Ministerstw spraw wewnętrznych i sprawiedliwości i najwyższej Władzy Policyjnej (Oberste Polizeibehörde) z dnia 3. kwietnia 1855, które dotychczas mocy obowiązującej nie straciło, a które upoważnia naczelników krajów do oznaczania t. zw. godziny policyjnej tj. godziny zamykania „lokalów gospodnich i szynkarskich, tudzież kawiarni“ i reguluje dopuszczalność odnośnych wyjątków. W myśl tego rozporządzenia została godzina policyjna w poszczególnych krajach koronnych przez krajowe władze polityczne, unormowaną; w Galicyi odnoszą się do tej sprawy rozporządzenia Namiestnictwa z dnia 16. października 1855, 14. czerwca 1856, 28. kwietnia 1857, 19. lutego 1859, a wreszcie w najnowszych latach rozporządzenie z dnia 2. czerwca 1898, które przesuwą godzinę policyjną dla miasta Przemyśla z 10-tej na 11-tą. Wreszcie obok władz przemysłowych, względnie krajowej władzy politycznej powołane są też do wydawania przepisów w sprawach przemysłu gospodnio-szynkarskiego w pewnej mierze i władze komunalne, którym przysługuje dozór nad obyczajnością publiczną i prawa policyjno karne (§. 23. i 31. ustawy dla 30 miast, §. 22. i 30. ustawy dla 131 znaczniejszych miasteczek i §. 17. i 32. ustawy gminnej powszechnej, także i co do tych szynków, które z pod ustawy przemysłowej są wyjęte.

Przechodząc z kolei do ustawodawstwa socyalnego a mianowicie antialkohoicznego, należy stwierdzić, że poza ustawą o pijaństwie z r. 1877, która tylko w znacznej części na papierze istnieje, dotychczas tak ze strony rządu i parlamentu centralnego, jak też ze strony kraju uczyniono dla zwalczania pijaństwa bardzo mało.

Unikatem w dziedzinie praktyki naszej centralnej biurokracyi odbijającym śmiałością poglądów, pogardą szablonu, rzec można radykalizmem jest rozp. Ministerstwa spraw wewn. i handlu z dnia 26. września 1899. Poleca ono władzom politycznym krajowym dla miejscowości będących siedzibą państwowych władz bez-

pieczeństwa wyznaczać po wysłuchaniu tychże czas zamykania szynków (Branntweinschenken) w niedzielę mniej więcej na 12. w południe a w soboty na 5. po południu, pozwalając zarazem ze względu na specjalne warunki pewnych miejscowości lub okręgów naznaczać inne godziny. W dalszym ciągu pozostawia Ministerstwo ocenieniu władz politycznych wydanie analogicznych postanowień dla poszczególnych miejscowości lub okręgów co do wszystkich lub niektórych dni świątecznych. Rozporządzenie to zawiera tedy podwójne ograniczenie: po pierwsze może być stosowane li tylko do tych miejscowości, gdzie się znajduje rządowa policya lub żandarmerya, powtórę obowiązek zamykania w soboty wieczorem i w niedzielę od południa może być nałożone wyłącznie do szynkowni tj. do tych przedsiębiorstw, z zakresu przemysłu gospodnio-szynkarskiego, których koncessya opiewa jedynie na wyszynk napojów palonych w rozumieniu §. 1. al. 2 ust. z 23. czerwca 1881 względnie §. 16. ust. 1. lit. d) ust. przem. a nie obejmuje zarazem żadnej z innych gałęzi tegoż przemysłu wymienionych w tymże ostatnim §-ie pod lit. a) podejmowanie obcych, b) podawanie potraw, c) wyszynk piwa, wina i moszczu, e) podawanie kawy, herbaty, czekolady, innych gorących napojów tudzież chłodników.

O ile to rozp. min. odnosić się może i do wyszynków propinacyjnych, o tem możnaby dyskutować, w każdym razie dotychczas władze użytku z niego w Galicyi nie robiły.

Według zamknięcia rachunków krajowego funduszu propinacyjnego za rok 1907 (zał. 1 3) znajdowało się w Galicyi szynków propinacyjnych 14.018; z tego jest jedynie 118 takich, które obok prawa propinacyi wykonują także przedsiębiorstwo na zasadzie koncesyi przemysłowej i opłacają z tego tytułu opłaty szynkarskie od 120 K w górę; są to wyłącznie traktyernie, handle śniadaniowe po miasteczkach, które z punktu widzenia zwalczania pijaństwa wcale w grę nie mogą wchodzić. Reszta są to szynki o charakterze czysto propinacyjnym, wyjęte z pod ustawy przemysłowej. Nie są powyższą cyfrą objęte: 1. wszelkie przedsiębiorstwa szynkarskie we Lwowie i Krakowie, gdzie, jak wiadomo, prawo propinacyi nie istnieje i gdzie wskutek tego obowiązuje ustawa przemysłowa; 2. wszelkie wyszynki tak propinacyjne jak przemysłowe w 37 miastach, które dawniej miały wyłącznie prawo propinacyi — wyszynki te są utrzymywane w ewidencji przez Wydział krajowy a podlegają również tylko ustawom i rozporządzeniom propinacyjnym. Stosunki te ulegają zasadniczej zmianie z dniem 1. stycznia 1911; z tym dniem tracą moc obowiązującą cały kompleks ustaw propinacyjnych, a cały przemysł gospodnio-szynkarski podlega wyłącznie ustawie przemysłowej, jak to ma dzisiaj miejsce odnośnie do Lwowa i Krakowa.

Taki jest tedy stan obecny kwestyi!

Że pijaństwo jest po dziś dzień plagą dającą się krajowi naszemu gorzko we znaki, pożerającą wcale nie białą cząstkę, i tak skromnych zarobków klas pracujących, podkopującą podstawy, na których się społeczeństwo opiera, rodzinę, etykę — religię, tego chyba na tem miejscu dowodzić nie potrzeba! I nie potrzeba też dowodzić, że do zwalczania tego wroga, którego przedłożona Wysokiemu Sejmowi petycja gminy Dębno w powiecie brzeskim nazywa słusznie „ojcem i nasieniem tyłu zbrodni“, powołane są zarówno czynniki ustawodawcze jak i całe społeczeństwo ludzi dobrej woli!

Postulaty, z którymi obecnie stają przed Sejmem nietylko posłowie, nietylko ci, którzy do pracy nad podniesieniem kraju w pierwszej linii są powołani, ale już nawet i ci, z pomiędzy których alkoholizm ofiary swe zwykł porywać, są dwojakie: dalej idące żądanie zmierza do tego, by szynki były zamknięte od soboty wieczór do poniedziałku rano i analogicznie w dni przedświąteczne od 6 wieczór aż do dnia

poświętecznego godz. 6 rano, skromniejsze zadawała się zamykaniem szynków w niedziele i święta.

Zamykanie szynków już w soboty wieczór byłoby wskazaniem przedewszystkiem w miejscowościach, które mają znaczniejszy procent ludności robotniczej pobierającej zarobki tygodniowe co soboty, ponieważ ta właśnie najwięcej narażoną jest na pokusę przepijania ciężko zapracowanych groszy bezpośrednio po wypłacie; przyjęty obecnie już przez wszystkie ustawodawstwa krajów cywilizowanych zakaz wypłacania zarobków w szynkowniach i t. p. lokalach lub nawet w bezpośrednim ich sąsiedztwie jest w naszych warunkach bezwarunkowo niewystarczający. Na wsi niebezpieczeństwo sobotnie jest mniejsze, ponieważ, o ile niema jakichś znaczniejszych zakładów fabrycznych (tartaki i t. p.), ludność włościańska tam zazwyczaj tylko przychodzi co soboty w posiadanie pewnej gotówki, gdzie większe przedsiębiorstwa rolne tygodniowej trzymają się wypłaty. Zatem postulat zamykania szynków już od soboty wieczór jest aktualniejszym dla miast aniżeli dla wsi.

Zamykanie szynków w niedzielę jest wskazane nietylko ze względu na konieczność zwalczania w naszym kraju pijaństwa, ale niemniej ze względu na poszanowanie religii i Jej obrzędów — któż z nas nie był choć raz w życiu jeżeli nie zgorzonym to przynajmniej niemile dotkniętym widokiem scen pijaństwa w bezpośrednim sąsiedztwie Domów Bożych i w czasie odbywających się tam nabożeństw.

Postulaty będące przedmiotem niniejszego referatu nie są bynajmniej innowacją na polu ustawodawstwa względnie administracji. W Austrii uczyniono, jak było wyżej wspomniane, przed 9 laty pierwszą, choć niezbyt udaną próbę ograniczenia wyszynku alkoholu na drodze administracyjnej, podczas gdy ustawodawstwo przemysłowe niemieckie, na którym się ściśle austriackie wzoruje, jak niemniej i francuskie, które ze względów taktyczno-politycznych odnosi się do szynków i szynkarzy z szczególną pieczołowitością — niedarmo nazwano szynkarza wielkim elektorem Francyi, zachowują na tem polu rezerwę — nie cofają się ustawodawstwa innych krajów przed daleko idącymi środkami prohibitywnymi. Nie cytować nam jako przykład Anglii! tam stałe i pełne godności święcenie niedzieli i idące za tem zamykanie w ten dzień lokali szynkujących napoje alkoholiczne (public houses) jest przede wszystkim wypływem głęboko w duszy narodu tkwiącego i tradycją tym dla każdego Anglika tak cennym momentem uświęconego przekonania całego społeczeństwa, wyrazem potrzeby, która się stała z czasem koniecznością, przejawem nie tak pewnej religii jak raczej religijności — ustawowo wzbronioną jest niedzielna sprzedaż alkoholu tylko w Szkocyi, Irlandyi i Italii. W Ameryce północnej obok energicznej akcji kościołów i stowarzyszeń, niemal wszystkie ustawodawstwa stanów zwalczają w mniej lub więcej daleko idący sposób alkoholizm. Najwyższy trybunał Stanów Zjednoczonych wypowiedział w roku 1887 zasadę prawną, że Stanom wolno nietylko ograniczać handel napojami wyskokowymi ale nawet wprost go zakazać. Zakaz ten istnieje dzisiaj w 4 stanach: Maine, Kansas, North Dakota i New Hampshire, chociaż oczywiście bywa w rozmaity sposób gwałcony i obchodzony. Większość Stanów wprowadziła system koncessyi (licenses) i wysokich opłat szynkarskich przy równoczesnym zakazie otwierania wyszynków w niedzielę, w święta uznane, i w dniu wyborów, z tem łączy się system tak zwanych lokalnych opcyi tj. corocznego (Massachusetts) lub peryodycznego wogóle głosowania wszystkich mieszkańców pewnej gminy, czy handel alkoholem ma być w jej obrębie tolerowanym czy nie.

Na podobnej zasadzie opiera się też np. ustawa kantonalna zurychska uchwalona przez referendum dnia 31. maja 1896 roku 42.000 głosów przeciwko 16.000, która zakazuje otwierać szynki w niedziele i święta przed 11. rano a gminom pozwala ten zakaz rozciągnąć na całość tych dni.

Aktualniejszym jednak daleko ze względu na warunki naszego społeczeństwa, jest przykład kraju, który przed 60 laty zdawał się być oddanym na pastwę pijaństwa, a dzisiaj pod względem wstrzemięźliwości przoduje całemu światu — krajem tym jest Norwegia a ewolucję tę w znacznej mierze wywołało rozumne ustawodawstwo, a przedewszystkiem system, który poczęty w Norwegii, przedostał się stąd do Szwecyi i znany jest powszechnie pod nazwą systemu Gothemburskiego. — Jest to przekazanie za wolą gminy całego detalicznego handlu napojami wysokowymi od 250 l. w dół jako monopolu stowarzyszeniom stojącym pod nadzorem gmin a obracającym nadwyżki z przedsiębiorstwa płynące statutowo na cele dobra publicznego, ustawa z roku 1894 pozwala gminom ten handel skasować w zupełności. W niedziele i święta wszelka sprzedaż alkoholu jest bezwarunkowo zakazaną.

Przechodząc do strony praktycznej t. j. do rozważenia pytania, w jakim stopniu i w jaki sposób mogłyby postulata odnoszące się do zamykania szynków być urzeczywistnionymi, należy przedewszystkiem stwierdzić, że ta sprawa nie należy do tych, które statutem krajowym są Sejmowi przekazane, leży poza sferą kompetencji legislacyjnej Sejmu i może być formalnie załatwioną z tego miejsca jedynie w formie rezolucyi pod adresem c. k. Rządu! Następnie należałoby skonstatować, co może w tym kierunku zrobić Rząd przy dzisiejszym stanie ustawodawstwa, a do czego potrzebne byłoby współdziałanie władzy prawodawczej t. j. Parlamentu.

Pewne w drodze rozporządzeń ograniczenie szynkowania niedzielnego może spowodować Rząd w granicach obowiązujących ustaw o spoczynku niedzielnym. Z tego, co wyżej w tej sprawie powiedziano, wynika, że działalność Rządu na tem polu może być skuteczną dopiero od 1. stycznia 1911, kiedy te ustawy obejmą cały galicyjski przemysł gospodnio-szynkarski. Wprawdzie, jak wyżej powiedziano, obecnie odpoczynek niedzielnym w przemyśle gospodnio-szynkarskim nie istnieje, jednakowoż możnaby bez trudności formalnych uzyskać w tej mierze wydanie dla Galicyi przepisów wyjątkowych. Art. VII. Al. 1. cyt. ust. z 16. stycznia 1895 pozostawia prawo stanowienia wyjątków od ogólnych przepisów o odpoczynku niedzielnym dla poszczególnych kategorii przemysłów, których wykonywanie w niedzielę jest wskazane ze względu na potrzeby ludności, a przy ocenieniu dotyczących okoliczności wchodzi w grę względy na stosunki lokalne, zwyczaje i obyczaje (Sitten und Gewohnheiten) politycznym władzom krajowym. Do tych kategorii przedmiotu zalicza cyt. rozp. Min. z 24. kwietnia 1895 w §. 7. następujące: a) handel kwiatami naturalnymi tudzież wyrób kwiatów sztucznych, b) golarzy, fryzyerów i perukarzy, c) piekarzy, d) cukiernie i t. p., e) rzeźników, f) masarzy, g) mleczarzy itp., h) sprzedaż pieczonych kasztanów. Na podstawie tego upoważnienia wydały wszystkie władze krajowe przepisy regulujące godziny, w których powyższe przedsiębiorstwa mogą być w niedzielę wykonywane — u nas odnosi się do tego przedmiotu rozporządzenie Namiestnictwa z 26. października 1906. Należałoby tedy wezwać Rząd do zmiany rozporządzenia Ministerstwa handlu z 24. kwietnia 1895 w tym kierunku, by przemysł gospodnio-szynkarski paragrafem dodatkowym obowiązującym wyłącznie dla Galicyi zaliczył do tych, w których w myśl Art. VII. al. 1. ust. z d. 16. stycznia 1895 regulowanie odpoczynku niedzielnego należy do władzy krajowej tj. do Namiestnictwa. Przepis ten wyjątkowy znalazłby precedens w samej tej ustawie, skoro art. VIII. nadaje władzom politycznym krajowym Galicyi i Bukowiny prawo, dyktowane względami na ludność izraelską święcące sobotę, przekładania pod pewnymi warunkami odpoczynku niedzielnego na inny dzień tygodnia. — Motywując to żądanie wobec c. k. Rządu, możnaby słusznie powołać się na motyw, które spowodowały ustawodawcę do nadania władzom politycznym krajowym odnośnego upoważnienia co do innych

kategorji przemysłu, mianowicie, iż przy ocenianiu, w jakim stopniu należy uwolnić przemysł gospodnio-szynkarski od obowiązku odpoczynku niedzielnego, trzeba brać pod uwagę zwyczaje i obyczaje kraju czyli rozpowszechniony w nim niestety nałóg pijaństwa. Pod względem formalnym mogłoby to rozporządzenie być także wydanem jako dodatek do §. 2. P. 47. rozporządzenia z dnia 24. kwietnia 1895 stanowiący, iż w Galicyi polityczna władza krajowa jest uprawnioną wydawać przepisy wyjątkowe od wyrażonej w tymże paragrafie zasady (która sama znowu jest wyjątkiem do postanowień ustawy o odpoczynku niedzielnym), że w przemyśle gospodnio-szynkarskim praca niedzielna jest bez ograniczeń dozwoloną. Gdyby Rząd na proponowane zmiany powyższych postanowień się zgodził i Namiestnictwo galicyjskie w odnośne pełnomocnictwo zaopatrzył, mogłoby to ostatnie wydać po 1. stycznia 1911 w własnym zakresie działania przepisy normujące godziny zamykania przedsiębiorstw gospodnio-szynkarskich względnie poszczególnych kategorii tych przedsiębiorstw w niedziele dla poszczególnych miejscowości lub kategorii miejscowości kraju. Trzeba jednak sobie jasno zdać sprawę z tego, że granice, w których te przepisy przy dzisiejszych naszych warunkach społecznych obracać się będą mogły, musiałyby być z konieczności szczupłe, a skutek ich z punktu widzenia przeciw działaniu pijaństwa, niezbyt wydatny.

Przedsiębiorstw zaś z tak ograniczoną koncesyą w naszym kraju będzie prawdopodobnie bardzo mało i ich zamykanie w niedziele na ogólną konsumcyę napojów palonych wielkiego wpływu miećby nie mogło. Z drugiej strony rozszerzenie nakazów zamykania w niedziele na przedsiębiorstwa kumulujące kilka z powyżej wyliczonych koncesyi, zatem hotele, restauracye i traktyernie wszelkiego rodzaju, z których wielka część w życiu potocznem nosi całkiem uzasadnioną nazwę szynków i w których podawanie napojów palonych główną gra rolę, uznać należy za możliwe tylko, co do tych miejscowości, w których ruch obcych i wogóle warunki egzystencyi mieszkańców są tego rodzaju, iż zamykanie wszelkich tam istniejących przedsiębiorstw gospodnio-szynkarskich nie przedstawiałoby się jako niepomierne utrudnienie tych warunków nawet dla tej części ludności, względem której środki ustawowe dla zwalczania pijaństwa nie są wcale uzasadnione i tylko co do godzin przedpołudniowych t. zn. że taki zakaz mógłby się odnosić li tylko do wsi. Zatem na zasadzie obowiązujących ustaw o odpoczynku niedzielnym mogłoby Namiestnictwo galicyjskie rozporządzić, w razie uzyskania wyżej zaznaczonej rozszerzonej kompetencyi, że w tych a w tych miejscowościach obowiązuje dla wszystkich przedsiębiorstw przemysłowych podpadających pod §. 16. ustawy przemysłowej odpoczynek niedzielny, że zatem mogą być w niedziele otwarte tylko od tej do tej godziny.

Nasuwą się tutaj zarzut, że z ustawą o odpoczynku niedzielnym w rękę możnaby pójść znacznie dalej na drodze urzeczywistnienia odnośnych postulatów. Mogłoby Namiestnictwo zarządzić, że po wsiach obowiązuje pełny odpoczynek niedzielny. Zapewnie! ale trzeba pamiętać o tem, że w takim razie byłyby w niedziele całodziennie zamknięte wszystkie karczmy i zajazdy, co mimo słabego ruchu przejezdnych po naszych wsiach przecież nie byłoby całkiem wskazane. Możliwość dalej wyłączyć od obowiązku pełnego odpoczynku niedzielnego te przedsiębiorstwa, które wcale nie mają koncesyi na wyszynk napojów gorących a zajmują się tylko podawaniem potraw tudzież napojów niealkoholicznych w rozumieniu ustawy t. j. piwa i wina, jednak takie różniczkowanie nie wydaje się dopuszczalne z punktu widzenia prawnego administracyjnego, wobec tego, że ratio legis ustawy o odpoczynku niedzielnym jest wzgląd na dobro pracujących w przemyśle, a ten wzgląd jest równie silny co do jednego jak drugiego rodzaju przedsiębiorstw, nie wolno dalej zapominać także o tem, że dzisiaj jeszcze — niestety —

w bardzo wielkiej ilości naszych wsi, ta karczma, ten szynk jest jedynym miejscem, gdzie ludność włościańska może w niedzielę popołudniu się zejść, pogwarzyć — przy szklance, czy kieliszku. Ilość czytelni i kółek, gdzie przychodzący obok rozmowy i gazet mogą także czemś materyalnem się pokrzepić, jest jeszcze po wsiach zbyt małą, a tylko tego rodzaju czytelnie są zdolne w zupełności naszemu włościaństwu niedzielną wizytę w wiejskiej karczmie zastąpić. Dlatego też zakaz imperatywny otwierania wszelakiego rodzaju „szynków“, który z natury rzeczy mógłby się odnosić do wszystkich wsi, a nie uwzględniał indywidualnych warunków i z tych względów nie należy uznać za wskazany.

Reasumując, należy stwierdzić, że na zasadzie ustaw o odpoczynku niedzielnym będzie można przeprowadzić: 1. zamykanie zupełne w niedzielę szynków w ścisłym tego słowa znaczeniu; 2. zamykanie częściowe wszelkich przedsiębiorstw gospodnio-szynkarskich po wsiach. Do tego przedmiotu odnosi się niżej pod l. 1. wyszczególniona rezolucya.

Druga rezolucya przedłożona Wysokiemu Sejmowi zawiera wezwanie do Rządu, aby z większą ścisłością przestrzegał wykonywania leżących w kompetencji politycznej władzy krajowej przepisów o godzinie policyjnej. Wobec tego, że rozporządzenie z 3. kwietnia 1855 o godzinie policyjnej wyraźnie jako motyw zaprowadzenia takiej godziny wymienia wzgląd na spokój nocny (Nachtruhe), wątpić należy, by na zasadzie tego rozporządzenia mogło Namiestnictwo wyznaczyć godzinę wcześniejszą niż dziesiąta.

Dalsze petitum odnosiłoby się do wykonywania przez władze przemysłowe I. instancyi t. j. starostwa i magistraty miast o własnym statucie przysługującego im w myśl §. 54 al. 2. ustawy przemysłowej prawa reglamentowania przemysłu gospodnio-szynkarskiego. Wydawanie regulaminów na podstawie tego paragrafu musi obejmować wszystkie przedsiębiorstwa pewnej kategorii na pewnym terytorjum (orz. tryb. adm. z 12. lutego 1903), może zawierać ograniczenie wykonywania przedsiębiorstwa co do godzin ruchu, władza może w granicach ustaw kierować się co do tych ograniczeń, swobodnem uznaniem, (orz. tryb. adm. z 8. czerwca 1901, 18. grudnia 1902, 12. marca 1903 i t. d.). Na podstawie tego paragrafu zarządzają nieraz starostwa zamykanie szynków w dni wyborecze i wogóle takie, które grożą zakłóceniem spokoju i ograniczenie konsumcyi alkoholu okazuje się szczególnie konieczne ze względu na bezpieczeństwo i porządek publiczny. Nie ulega wątpliwości, że na podstawie wspomnianego §. 54 mogą władze przemysłowe zarządzić zamykanie przedsiębiorstw gospodnio-szynkarskich w jak najdalszych granicach w soboty wieczór, w niedziele i dni świąteczne. Trudność, jaka staje na przeszkodzie skuteczności takich zarządzeń, to jest trudność wydzielenia wyszynku napojów gorących z całości przemysłu gospodnio-szynkarskiego, trudność w sformułowaniu i przeprowadzeniu zarządzeń, któreby zwalczając alkoholizm, nie krępowały zarazem godziwego zarobkowania w przemyśle gospodnio-szynkarskim z jednej strony a słuszych potrzeb, wymagań a nawet niekarygodnych nawyczek konsumenta z drugiej. Te trudności są nawet tego rodzaju, że do ich zwalczenia potrzeba środków ustawodawczych i administracyjnych występujących poza dotychczasowe granice.

Komisya administracyjna jest zdania, że tylko zakaz ogólny na ustawie oparty odnoszący się do całego terytorjum kraju, zakaz szynkowania wódki w niedziele i święta, może odnieść skutki takie, do jakich w imię dobra naszego społeczeństwa dążyć musimy. Wszelkie postanowienia administracyjne, zakaz tego rodzaju pozostawia przedsiębiorcom gospodnio-szynkarskim możliwość zarobkowania i w niedziele i święta, ogranicza tylko ich swobodę w jednym kierunku, zabraniając im szynkować wódkę, sprzedawać ją do bezpośredniej konsumcyi w lokalu sprzedającego w naczyniach otwartych; wyszynk piwa, wina i innych napojów palonych niema i nadal podlegać żadnym ograniczeniom ustawowym. Będzie nawet w interesie szyn-

kujących, aby zapewnić sobie jak największy odbyt w niedzielę, namawiać konsumentów, by żądali takich właśnie napojów, co wpłynie też na obniżenie konsumpcji wódki w inne dni tygodnia; aby móżdż poszczególnym warunkom lokalnym uczynić zadość, musiałaby ustawa umożliwić wydawanie przez władze polityczne rozporządzeń wyjątkowych, uchylających względnie ograniczających zakaz dla poszczególnych gmin, części gmin lub kategorii przedsiębiorstw.

Ale nawet i takie środki radykalne, jakie proponuje Komisya, pozostaną martwą literą, o ile nie znajdą uznania, zrozumienia i poparcia u społeczeństwa samego i to u szerokich tegoż mas a to społeczeństwo i te masy są w obecnej chwili tylko niezupełnie, częściowo, tylko w niektórych może okolicach do tego rodzaju akcji, do współdziałania z ustawodawcą i administratorem przysposobione. Z tego wynika konieczność obmyślenia takich środków, któreby obecnie już w społeczeństwie znajdującą się energię samozachowawczą pobudziły i na niej się oparły i niejako swój zakres, swoją, że tak powiem, intensywność na spodziewanem wzroście tej energii regulowały. Wzrost tak pod wpływem oświaty wnikażącej coraz głębiej w społeczeństwo, jak pod wpływem rozumnej propagandy nastąpić musi koniecznie.

Nie można się oddawać złudzeniom!

Zakaz ustawowy, jeżeli zostanie wydany, nie będzie w dzisiejszych warunkach ściśle przestrzegany. Stanie temu na przeszkodzie w pierwszej linii trudność kontroli, czy w danym lokalu, a jest ich niestety tyle, wódkę w niedzielę się szynkuje czy też nie, dalej bezsilność władz administracyjnych wyższych i niższych, przemożne wpływy bezpośrednio interesowanych szynkarzy, wreszcie częstokroć opór samego społeczeństwa. I tu leży punkt ciężkości całej kwestyi! Nie w wyrokach ustawodawcy, w grzywnach starosty ani groźbie żandarma, ale w zrozumieniu przez społeczeństwo doniosłości kwestyi, w jak najszerszem i najintensywniejszem współdziałaniu Rządu i społeczeństwa; a ta nadzieja, że to współdziałanie rzeczywiście będzie miało miejsce, będzie coraz się wzmacniać i rozwijać, może być oparte wyłącznie na wzroście oświaty, na rozszerzaniu się społecznego uświadczenia. Co dzisiaj zdawać się nam musi niemożliwym, to jutro może się okazać naturalną koniecznością, i na tem przeświadczeniu opiera się Komisya, przedkładając Wysokiemu Sejmowi rezolucyę 3.

Wreszcie trzeba jeszcze nadmienić, że wydanie ustawy, jakiej się rezolucya pod l. 3. domaga, w niczem nie tanguje krajowej ustawy o opłatach szynkarskich, w ostatniej sesyi przez Sejm uchwalonej.

Pod względem formalnym kwestya niniejsza może być uregulowaną w drodze odrębnej, ważnej tylko dla Galicyi ustawy (analogicznie z ustawą o pijaństwie z roku 1877) albo też w drodze noweli do ustawy przemysłowej zmieniającej §. 54.

Wobec tego Komisya wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Wzywa się c. k. Rząd, aby przez odpowiednią zmianę rozp. min. z dnia 24. kwietnia 1895 rozszerzył kompetencyę politycznej władzy krajowej w Galicyi pod względem normowania godzin spoczynku niedzielnego na przemysł gospodnio-szynkarski.

2. Wzywa się c. k. Rząd, aby w swoim zakresie działania przestrzegał jak najściślej zachowywania przepisów administracyjnych o godzinie policyjnej.

3. Wzywa się c. k. Rząd, aby w jak najkrótszym czasie przedłożył w parlamencie projekt ustawy dla Galicyi, zawierający zakaz szynkowania wódki i t. p. napojów wyskokowych w pewnych dniach względnie godzinach.

Przewodniczący :

Laskowski.

Sprawozdawca :

Stanisław Henryk Badeni.